

LA INLUÈNCIA RECÍPROCA ENTRE EL PSUC Y LA IMMIGRACIÓ DELS ANYS SEIXANTA

L'any 1964 a la direcció del PCE es va donar un fort debat, que es traslladaria també al PSUC, entre els que opinaven que la situació al camp espanyol era encara feudal i els que consideraven que ja s'havia produït una transició al capitalisme. Aquesta divisió d'anàlisis va arribar a l'extrem de ser un dels motius d'expulsió de dirigents que no compartien la posició majoritària, que no hi creia en cap evolució a les zones rurals del país que per ells continuava estant com als anys trenta, avocat a una situació revolucionària.¹ Els treballadors, lluny com sempre de les discussions teòriques, a mitjans del segle XX vivien una transformació que a d'altres països europeus s'havia donat molt abans. Havien malviscut als seus pobles durant generacions, patint les conseqüències de l'endarreriment econòmic i polític d'Espanya en comparació al seu marc de l'Europa Occidental i amb el triomf dels franquistes, mancats inclús de les esperances de canvi que havia portat la República i la seva frustrada reforma agrària. La transformació capitalista del camp espanyol feia disminuir la demanda de població obrera rural, la sobrepoblació havia estat una constant que havia reduït al treballador rural al salari mínim i a viure al llindar del pauperisme, si no hi queia.

Així ho defineix Francisco Morante Marín, nascut el 1942 a Guadahortuna, Granada; i que ocuparà el càrrec de responsable d'organització del PSUC de Sabadell de 1966 a 1982.

*“en el pueblo teníamos una situación prácticamente de esclavitud. Éramos una familia de cuatro hermanos, cuando teníamos diez o doce años, como la mayoría de allí ya estábamos trabajando en lo que podíamos, recogíamos garbanzos, hacíamos la siembra.... Era muy duro, más teniendo esa edad”.*²

El VI Congrés del PCE havia declarat la reforma agrària la més important i urgent de totes les reformes estructurals que necessitava el país. Així tractava el tema Treball el 1961; *“Más de la meitat de la població espanyola depèn directament de l'agricultura(...) dos milions de jornalers malviuen amb llurs famílies privats de terra i bona part de l'any sense poder guanyar cap salari(...). Els portaveus dels terratinents i grans capitalistes catalans(...) tracten de confondre l'opinió pública catalana, amb articles dedicats a afirmar que a Catalunya no li es necessària cap reforma agrària(...). Aquesta propaganda té dos aspectes.*

El primer és falsejar la realitat del camp català (...) el 86,9% dels treballadors del camp de Catalunya o no tenen gens de terra o en tenen tan poca que no els dona prou per viure decorosament.

El segon aspecte de la qüestió es voler desviar l'atenció del poble català dels problemes generals del país i recloure'l en si mateix. Això no correspon de cap manera al veritable interès del poble català. No es just desinteressar-se dels problemes generals

¹ CEBRÍAN, Carme. *Estimat PSUC*. Editorial Empuréis, Barcelona, 1997.p.65-67

² Els comentaris de Francisco Morante Marín, Francisco Morales Sánchez i Josep Carbonell i López, provenen d'entrevistes realitzades per Roser Martínez Murillo.

*que afecten a Espanya tota, ni des del punt de vista humà ni des del punt de vista econòmic i polític”.*³

Aquesta situació del camp espanyol és l'origen de l'allau immigratori que rebrà Catalunya a la dècada de 1960. Però l'expansió industrial catalana serà el que faci d'element d'atracció que no existia abans, o havia existit de manera més limitada com als anys vint, per l'oportunitat que significava de sortir de la seva situació d'absoluta pobresa material a les zones rurals. Marx diu a *El Capital* que sota el capitalisme sempre hi ha una part de la població rural en vies de transformar-se en població urbana i des de finals de la dècada de 1950 fins a començaments de la dels anys setanta el creixement de la industrialització principalment a Madrid, País Basc i Catalunya va accelerar aquest procés a Espanya, per la demanda de mà d'obra d'aquestes zones. El PSUC com a partit de classe es desmarca de les posicions de les oligarquies catalanes que també sota el franquisme fomenten una visió dels problemes socials de l'Estat que pretén tractar-los com si fos quelcom aliè a la realitat catalana.

D'aquesta manera els comunistes catalans ja abans de l'arribada dels nous membres de la classe obrera de Catalunya, fan seus els problemes i les lluites d'aquests en els seus territoris d'origen, fet que tindrà la seva correspondència quan els immigrants que ingressin al partit s'impliquin en les especificitats de la lluita per les llibertats a Catalunya, impregnant-se del caràcter nacional que autoproclama el PSUC. La militància novinguda no trigava en fer seva la lluita per la llibertat nacional que el partit els presentava lligada al progrés social. Francisco Morante recorda; *“Cuando entonces estaba la Asamblea de Cataluña fui a entregarles a los dueños de la empresa para que firmaran en documento de la asamblea ya que ellos se daban de muy catalanes, y se me negaron a firmar. Cuando la caída que tuvimos aquí, (Sabadell), a mi me acusaron de haber puesto la bandera catalana el once de septiembre y eso era verdad. Desde el PSUC hicimos una campaña para que el día once amaneciéramos con el mayor número de banderas catalanas. Yo y otros camaradas nos encargamos de colgarlas en lo que es la carretera de Terrassa”.*

Però aquesta assimilació de les particularitats de Catalunya no es va donar sense dificultats, Jordi Carbonell nascut a Barcelona el 1951, va ingressar al partit l'any 1972 i ho recorda així; *“la gent que venia de fora, doncs no acabaven d'entendre perquè Catalunya havia de ser un pèl diferent a la resta de l'Estat. Llavors perquè ho entenguessin els hi dèiem: mira, si tu vives en Cataluña eres del PSUC y si te vas a vivir a Córdoba eres del Partido Comunista Español, y si tu vecino de Córdoba viene a vivir a Sabadell será del PSUC, porque aquí no existe el PCE y ya está. –Así es lo mismo. – Pues es lo mismo y ya está. Però no pensis que el debat s'acabava aquí.”*

D'alguna manera el PCE havia existit a Catalunya, es van donar casos en els que els immigrants s'organitzaven com a cèl·lules del Partido Comunista de España, en no trobar cap contacte amb els comunistes locals. Fet que no es fa estrany per les dificultats evidents que implicava la il·legalitat, però també per la vida al marge de la societat preexistent a la seva arribada que duïen els immigrants que vivien en el cinturó industrial de Barcelona, en uns barris conformatos quasi exclusivament per ells mateixos i amb unes feines amb companys que majoritàriament també havien emigrat i havien

³ Necessitat de la reforma agrària. *Treball* n°228, agost-setembre de 1961.p3

tingut el mateix destí laboral, amb poques excepcions, en els sectors menys qualificats d'entre els obrers. Era l'organització a l'exterior la que els posava en contacte amb el PSUC en aquests casos.⁴

Si al camp hi existien encara condicionants pre-revolucionaris es evident que no van arribar a confirmar-se, però bona part dels treballadors amb voluntat de lluita per canviar aquesta situació d'injustícia a la que hi vivien van arribar a Catalunya aquells anys, alguns d'ells ja s'havien organitzat o contactat amb el partit comunista als seus jocs d'origen o a l'extranger, on havien treballat abans d'arribar a Catalunya i a on en molts casos, prenen consciència de la situació anormal del seu país.

Tot i que ja a l'Informe del Secretariat al I Congrés del PSUC, (París,1956), presentat per Josep Moix, es feia referència a la assistència d'un nombre important d'immigrants, prova de l'actitud integradora del partit, va ser a les dècades dels seixanta i setanta quan el PSUC va experimentar un gran creixement nodrint-se d'aquesta generació dels fills dels que havien patit la derrota més absoluta a la guerra civil, perquè no només havia estat una derrota política i cultural, havia estat la condemna a perdre les esperances en un món millor i a conèixer amb la por, quan no a patir humiliacions i repressió tot acompanyat de misèria econòmica, especialment a Andalusia i Extremadura. Alguns havien perdut a familiars a mans del franquisme, és el cas d' Ignacio Flórez que serà regidor del PSUC al primer ajuntament escollit a Cornellà després del franquisme i fill d'un dels últims alcaldes democràtics de El Arah, Sevilla, per Izquierda Republicana , que va ser afusellat.⁵ Però potser és més definidora de l'acarnissament del règim amb els derrotats la infància de Manuel Oya, nascut a Torre Cardela, Granada, el 1931 i que s'afiliarà al PSUC a la Siemens de Cornellà, a la que defineix com a *“vivero de comunistas”*, el 1965, , *“A mi padre se lo llevaron preso en abril del 39 al acabar la guerra, fue absuelto en un Consejo de Guerra, después de cinco meses encerrado. Pues bien, un mes después se lo volvieron a llevar diez días, los soltaron, después tres meses más, lo volvieron a soltar, después estuvo tres meses en un batallón de trabajos forzados por desafecto al régimen y todavía en el año cuarenta y siete lo encerraron seis meses más y cada vez que se lo llevaban no sabíamos ni donde ni por cuanto tiempo. Hasta que nos tuvimos que venir a Pont de Suert a las obras de las térmicas”*⁶.

L'arribada a Catalunya, a més de la perspectiva de la millora de la situació econòmica, per algunes famílies significava la fugida de la persecució que patien al seu poble i que sovint era orquestrada en el mateix àmbit local. Un cop a Catalunya molts es tornaven a organitzar políticament, aquesta rebel·lia venia a significar una victòria moral sobre la dictadura, tot i que alguns comunistes haurien d'esperar a la legalització, seguint el consell del mateix partit, per la seva condició de “marcats” pel règim. En qualsevol cas, també els que no havien estat víctimes directes de la repressió a Catalunya van trobar noves esperances i possibilitats d'una vida i un món millor, i el PSUC era percebut com un instrument que els feia avançar cap a aquestes millores.

Per la majoria de nous militants, el PSUC serà la seva primera organització política. L'èxode rural va desencadenar un gran creixement de les ciutats i la proliferació de nous barris perifèrics, mancats d'infraestructures i amb deficientes condicions de vivenda. I aquí és on el PSUC tindrà més capacitat de lideratge social. Una conseqüència extrema

⁴ CEBRÍAN, Carme. *Estimat ...op.cit.*.p.56 parla d'un d'aquests casos.

⁵ Entrevista a Ignacio Florez.

⁶ Entrevista a Manuel Oya .

de l'estat d'aquests nous nuclis de població es va viure amb les riuades del 1962 a les que fa esment el Treball d'octubre d'aquell any *“Les recents inundacions eren perfectament previsibles. (...). No obstant no s'han fet obres de canalització i s'ha fet negoci autoritzant la construcció de barraques i casetes als treballadors arribats d'altres indrets d'Espanya i que han estat les víctimes més nombroses de les riuades.”*⁷

La burgesia catalana utilitzava la mà d'obra barata que per ells eren els immigrants, per un desenvolupament propi del sistema capitalista, obligats a viure en condicions molt dures, en una situació de molt poques possibilitats d'integració cultural, als guetos de les ciutats dormitori, amb una manca absoluta de serveis socials. Francisco Morales neix a Cardeña, província de Còrdova, al 1938, va començar a militar al PSUC a l'any 1959 i recorda així la situació del seu barri Can Oriach, a Sabadell; *“Cuando yo llegué aquí desde la punta de la calle Mayor hasta arriba no existía ninguna escuela, imagínate, un barrio que llegó a tener cuarenta mil habitantes sin una sola escuela, ni pública ni privada. Las condiciones del franquismo hacen que la clase obrera sea totalmente analfabeta. Como tampoco había sanidad, se tenían que ir a visitar hasta la plaza del Ángel. Entonces nosotros lo que hicimos fue llevar un convenio desde la Asociación de Vecinos de Can Oriach con Mutua, con dos ATS, que venían a atender a nuestros vecinos. A poner inyecciones a las personas mayores que les costaba bajar hasta el centro. Eso lo conseguimos nosotros, con manifestaciones, el partido consiguió llevar la sanidad a los barrios.”*

Situacions similars es vivien a tots els barris de nova construcció. Joan García-Nieto afirmava després dels seus estudis sobre el barri de Sant Ildefons de Cornellà que; *“El factor inmigración y la condición de trabajador manual asalariado son elementos decisivos en la formación y desarrollo de una vanguardia con conciencia de clase”*⁸. El PSUC aconseguiria a les primeres eleccions municipals democràtiques, el 1979, trenta quatre alcaldies, de les quals vint i tres es trobaven repartides a les quatre comarques que havien rebut més immigrants; el Baix Llobregat (nou), el Barcelonès (dos), Vallès Occidental (sis) i Vallès Oriental (sis),⁹ eren les de ciutats amb més quantitat d'immigrants i amb major nombre de treballadors manuals, el que corrobora la tesi d'en García-Nieto, tot i que se li hauria d'afegir la necessitat d'un referent organitzatiu, que va trobar aquella onada immigratòria en aquell PSUC, a diferència de les que han arribat amb posterioritat.

La candidatura dels comunistes a les primeres municipals de Cornellà reflexava la diversitat d'origens dels habitants de la ciutat; deu membres eren nascuts a Catalunya, vuit a Andalusia, dos a Extremadura, dos a l' Aragó, un a La Manxa, un al País Valencià i un a Madrid.¹⁰ Van guanyar aquelles eleccions per majoria absoluta, el poble reconeixia en tots ells als que havien encapçalat les mobilitzacions i les lluites populars, especialment de la classe obrera, que van portar els drets polítics i socials que assoliren els ciutadans de Catalunya a la fi del franquisme.

⁷ Després de les riuades. *Treball* n°240, octubre-novembre de 1962.p3

⁸ GARCÍA-NIETO PARÍS, Joan N.. Juventud Obrera y conciencia de clase. En GARCÍA-NIETO PARÍS, Joan N..(director). *L'honestedat d'un comprimís*. Editat per l' Ajuntament de Cornellà de Llobregat, 1989, p.54.

⁹ Dades de la pàgina web del Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya. www.gencat.net/governacio-ap/eleccions/

¹⁰ Pamflet de propaganda electoral del PSUC per les eleccions municipals de Cornellà de Llobregat de 1979, amb dades del candidats.

A l'Informe de Gregorio López Raimundo al II Congrés del PSUC (1965), es considerava que la forta immigració rebuda per Catalunya havia entrelligat més la vida dels distints pobles hispànics. Era una forma de dir que havia lligat més Catalunya amb Espanya. Però el PSUC lluny de considerar-ho un problema nacional va saber vincular a amplis sectors de la població immigrada a les organitzacions obreres i populars que van ajudar a enfortir e inclús a crear. A traves de la seva pertinença a aquestes organitzacions i/o al partit, defensaven els seus drets i al temps s'incorporaven a la tradició de lluita de les classes populars de Catalunya.

Gregorio Delgado Chamizo.